

אור שבעת הימים

שיעורים בספרי אבות החסידות על פרשת השבוע
ודברות קודש
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

גליון א' | פנימי | פרשת בראשית תשפ"ד

שיעור בספר בעל שם טוב עה"ת

פרשת נח, עמוד התפילה אות כט

הבעל שם טוב גילה שאף על פי שאדם מתפלל בדביקות גדול ואהבה ויראה כראוי, מכל מקום יזחר שיהיה לו הכנעה לפני ה' יתברך כראוי גם כן, כי פעם אחד התפלל עם תלמידיו בדביקות גדול ולא היה להם הכנעה והיה קטרוג גדול מלמעלה, רק אחד היה מתפלל בהכנעה וניצולו על ידי זה:

(דרכי צדק אות ה')

צריך תנאי של שפלות וענוה יחד עם עבודת הדביקות באותיות

כט. הבעל שם טוב גילה שאף על פי שאדם מתפלל בדביקות גדול ואהבה ויראה כראוי, מכל מקום יזחר שיהיה לו הכנעה לפני השם יתברך כראוי גם כן. המתפלל צריך שיהיה לו הכנעה וביטול כראוי. ומביא סמך לדבר הזה, כי פעם אחד התפלל עם תלמידיו בדביקות גדול ולא היה להם הכנעה, והיה קטרוג גדול מלמעלה, רק אחד היה מתפלל בהכנעה וניצולו על ידי זה. אחד מבני היכלא של הבעש"ט היתה לו הכנעה ובוזה הציל את כולם^א, הכנעתו השפיעה על כללות התלמידים, אף על אלו שהיתה בהם פגם של

^א. כעין זה הובא בספר **נוצר חסד** (פרק ו' ד"ה אחדות התקשרות) לרביה"ק מקאמארא ז"ע, וזה לשונו: פעם אחת התפלל מרן אלוקי קודש קדשים עם החברים שלו בגודל אור ודביקות, והיה קטרוג גדול למעלה על שלא היה להם לתלמידים הכנעה וביטול, כי מחמת שהתפללו עם מרן, רצו להשיג השגות גדולות יותר ממדריגתם, וניצולו על ידי איש פשוט שהתפלל עמם בלב נשבר, עד כאן לשונו.

הרגשת ה'אני', והתפארו בלבבם לאמר: "הנה אני מתפלל ויש בי כח להוליד דברים ולהתדבק במופשט" וכו'.

כי כאשר עוסקים בעבודה זו של דביקות באותיות כפי שלימד הבעש"ט, יש סכנה שמוא יפול האדם להרגשה של גדלות, שהוא חשוב ונכבד, מציאות וישות, והוא כבר זוכה להתפלל באופן שתפילתו פועלת בפועל ממש ליצור ולברוא בעולם². ועל כן אומר לנו הבעש"ט: שהתנאי הקודם לעבודה זו הוא לעסוק בכך מתוך ענווה, פשטות, אפסיות. ובצירוף הידיעה שהאדם אינו יכול ליצור ולא כלום, אלא רק להכין את התנאים ליצירה ולא עצם היצירה ואף לאחר שהאדם מתפלל באופן הראוי לפעול בעולם יש רק כח אחד ויחיד בעולם שהוא היוצר ופועל הכל.

קטרוג בתפילה - פירושו הפסקת הדביקות

ואם אין המתפלל שם על לבו את הענוה והשפלות, מתעורר קטרוג. קטרוג זה - פירושו פירוד ומכשול, כלומר, דבר שמפריע בדביקות התפילה, ואז נעצר המתפלל ואינו יכול להמשיך בתפילה, כאילו קופא על עמדו, והוא מנותק ומרוחק מן הבורא. ואם אכן מתרחק ונפרד משורש האלוקי הרי זה באמת הדבר הגרוע מכל.

² ה'אני' של האדם הוא נושא מרכזי ביותר, והאדם אינו עוזבו לעולמים. ומובא מרביה"ק מקאמארנא זי"ע בספרו **נוצר חסד** (אבות פ"ד מ"ד) שתלמידי הבעל שם טוב שאלו אותו לפני פטירתו: רבינו, את מי ניקח לנו לרבי. תשובתו הייתה: מי שייתן לכם עצה על גאווה - אותו לא תיקחו, כי על גאווה אין כל עצה אלא תפילה בלבד, ורגש זה של גאווה צריך לחוסם בו ללא הרף כל ימי חייו.

עוד כתב שם רביה"ק **מקאמארנא** זי"ע, וז"ל: ענין גאווה הוא ממש עבודה זרה, ואין עצה להמלט ממנו אלא ה' יתברך עוזר, וארבע מאות פרקי דמסכת עבודה זרה של אברהם אבינו (עיין ע"ז יד, ב) היו מענין גאווה, כי גאווה, ממש עובד אל נכר והוא עצמו עבודה זרה צואה רותחת. ומרן אלקי קודש הקדשים אור שבעת הימים רבינו הקדוש אשר החיה את נפשינו וגאל אותנו מן היצר ומרשת הסטרא אחרא ומטעות קליפות נגה הבל וריק, ודיבק נפשינו באור עליון אור החיים, רבינו אור נפשינו הרב ישראל בן אליעזר, עפר ואפר אני תחת כפות רגליו אם אזכה, והלואי שאזכה להיות עפר תחת כפות רגליו, יצאה נשמתו בטרהה ואמר אלהי רבון כל העולמים אל תבואני רגל גאווה (תהלים לו, יב), ובכך יצאה נשמתו של מרן הקדוש אלוהי רבינו יצחק לוריא ואמר בלשון שפניא, שמרני מידי גאווה, כי אי אפשר להתחיל בשום עבודה אמיתית בעוד ששקע נפשו בגאווה וזדון לב, ולא יצא הטמא והכת הארורה מן הדת אלא על ידי גאווה וכעס. עכ"ל.

כלומר, הרגשת האני הזו יוצאת ועולה תמיד, והאדם חייב לעבוד על כך שזה לא יקרה. כלומר, אינך יכול לפסוק ממנה פעם אחת ואז להיפטר ממנה, אלא נדרש לעבוד עליה תדיר, ואם לא, תשוב ותעלה עוד ועוד עד נשימתך האחרונה.

פרשת נח, עמוד התפילה אות ל

ל. ריב"ש אמר אדם שהוא קורא בתורה, ורואה האורות של האותיות שבתורה, אף על פי שאינו מבין הטעמים בראוי, כיון שהוא קורא באהבה גדולה ובהתלהבות, אין ה' יתברך מדקדק עמו אף שאין אומרם בראוי, משל לתינוק שאביו אוהבו מאוד ומבקש דבר מאביו, אף על פי שהוא מנמנם ואינו אומר בראוי, אביו נהנה מאוד, לכן כשאדם אומר דברי תורה באהבה, ה' יתברך אוהבו מאוד ואין מדקדק אחריו אם אומרם בראוי, כמו שדרשו רבותינו ז"ל (שיר השירים רבה ב, ט"ו) ודגלו עלי אהבה אל תקרי ודגלו אלא ולגלוגו עלי אהבה: (ליקוטים יקרים דף א)

כשמתדבק בתיבות פועלים הדיבורים אף שאינו מבין בראוי את כוונת התיבות

ל. ריב"ש אמר, אדם שהוא קורא בתורה, ורואה האורות של האותיות שבתורה, שהוא חש ומרגיש ברוחניות של האותיות והדיבורים. אף על פי שאינו מבין הטעמים בראוי, לעתים יש לו טעות בהכנה ובטעם הדבר, אך כיון שהוא קורא באהבה גדולה ובהתלהבות, אין השם יתברך מדקדק עמו אף שאין אומרם בראוי. שכן אם מתעסקים באותיות בראוי, הגם שאין מכינים את הפשט, אבל האותיות עדיין קיימות לפנינו, והם גדולים ונשגבים יותר מהכוונה הפשוטה.

על פי ההכנה הפשוטה אין לזה כל הבנה, שהרי אפילו את הפשט אינו מבין כהוגן ומה תועלת בתורה ותפילה זו. אך בעומק הדבר, עצם אמירת האותיות בהפשטה, יש בהן כח לפעול את פעולתן ולהגיע לתכלית הדיבור, גם באם אינו יודע להבין את הפשט הפשוט.³

³ עיין בבעל שם טוב על התורה, (פר' עקב אות סא) שהובא בשם **כתר שם טוב** (ח"ב די"ז ע"ב) ובאר **משה** (רמזי שמ"ע) בזה הלשון: מעשה רב שהיה בימי הרב הקדוש הבעש"ט זצ"ל, שפעם אחת נעצרו הגשמים, וגזרו תענית וזעקו בתפלה ובתחנונים הרבה ולא נענו, וראה הבעש"ט את איש אחד מעמי הארץ ופשוטי עם שהיה אומר פרשת קריאת שמע, וכשהגיע לפסוק ועצר את השמים ולא יהיה מטר היה אומרם בכוונה גדולה, ובכי וזעקה הרבה, ושאל אותו אחר כך הבעל שם טוב מה היה כוונתך באמרך הפסוק הזה, והשיב לו שהיה מכוון פירוש הפסוק ועצר את השמים שהשם יתברך יעצור ויסחוט את השמים העליונים, על דרך עצירת הזתים והענבים, ואז לא יהיה מטר כלל למעלה בשמים כי אם שירד למטה הכל לארץ, וכן (בפ' וישב) ואסחט תרגומו ועצירת, ועל ידי תפלה וכוונה זאת נענו כל העם וירד להם הגשם לברכה, שהבורא יתברך שמו הוא הבוחן לבבות ויודע נסתרות, ורחמנא לבא בעי (סנהדרין ק"ו ע"ב) על כן ערבו עליו דברי האיש הזה, יען היו בגודל כוונת הלב, באמיתית ופנימיית כוונתו, וענהו בתפלתו. עכ"ד.

והמשיך לבאר את הדבר, על דרך משל לתינוק שאביו אוהבו מאוד ומבקש דבר מאביו, אף על פי שהוא מוגמגם ואינו אומר הבקשה כראוי, בכל זאת אביו נהנה מאוד, לכן כשאדם אומר דברי תורה באהבה, השם יתברך אוהבו מאוד ואין מודקדק אחריו אם אומרם כראוי, כמו שדרשו רבותינו ז"ל (במדרש שיר השירים פרשה ב') "ודגלו עלי אהבה" - אל תקרי "ודגלו" אלא ולגלוגו עלי אהבה. ומקור הדברים הוא במדרשי חז"ל⁷, שלא יאמר אדם: היות ולא אמרתי את הדברים כהוגן, לא עשיתי ולא כלום, אלא אהבה מקלקלת השורה, ואם לא עלה בידו להבין הפשט כראוי, בכל זאת שכר דביקות בידו וזכה להגיע אל נקודת הדביקות האלוקית.

פרשת נח, עמוד התפילה אות לא

צריך האדם לשמור פיו ולשונו מכל דיבור, ואפילו דבר הרשות החמירו רבותינו ז"ל קודם התפילה כמו שאלת שלום (ברכות י"ד א), אף זה פוגם קודם התפילה, כי ידוע שהעולם נברא על ידי מחשבת ודיבור ומעשה, וראשית הכל הוא המחשבה, והדיבור הוא ענף המחשבה, והמעשה הוא ענף הדיבור, וכמו בן האדם בקומו משינתו, שהוא נעשה בריה חדשה כמו שאמר הכתוב (איכה ג', כ"ג) חדשים לבקרים, אם ידבר תחילה דבריו דברי הרשות, ופשיטא דברים אשר לא כן, אף אם יתפלל ויעסוק בתורה אחר כך, הכל מסתעפין ונמשכין אחר הדיבור הראשון, כי כמו שהדיבור הוא ענף המחשבה ומפלה אליו, כן הדיבור השני אל הראשון, כמו שכתוב בוזהר (ח"ג פ"ג א) ובכתבי האר"י ז"ל בענין כיבוד אה הגדול מפני שאה הכבוד נוטל חלק העיקרי ושאר אחיו הם המסתעפים ממנו וענפים אליו, כן הוא כאן, ולכן יזהר האדם שיקדש ויטהר דיבורו הראשון, ויודבך מחשבתו הראשונה שתהיה דבוקה בקדושה, כדי שימשוך אליה כל שאר הדיבורים שאחריה, ואחר

אך מלבד התמימות והכוונה המשובשת של אותו יהודי פשוט, יש בדברי הבעש"ט כאן פירוש אחר, כי זה שנענה וירדו גשמים אינו בגלל כוונת לבו - כמו שרוצה לפרש ב'מקור מים חיים' - אלא בגלל עצם ביטוי האותיות! ואע"פ שהיו בכוונה שגויה! צא וראה כמה גדול כוח האותיות. וזהו החידוש כאן.

⁷ כדאיתא במדרש (שיר השירים ב טו) אמר הקב"ה "ודגלו עלי אהבה" אמר ר' אחא עם הארץ שקורא לאהבה איבה כגון ואהבת ואייבת אמר הקב"ה ודילוגו עלי אהבה. אמר ר' יששכר תינוק שקורא למשה משה לאהרן אהרן לעפרן עפרן אמר הקב"ה וליגלוגו עלי אהבה.

כך כשיעמוד בתפילה מתוך שמחה של מצוה, כמו שקידש דיבורו ומחשבתו כנ"ל, בודאי יענה בתפילתו:

(כתר שם טוב כ' ע"ב, ליקוטים יקרים י"ב ע"א)

הכל מסתעף מהדיבור הראשון בראשית היום

לא. צריך האדם לשמור פיו ולשונו מכל דיבור, כלומר, לשון הרע, רכילות, ליצנות, וכיו"ב. ואפילו דיבור הרשות החמירו רבותינו ז"ל קודם התפילה כמו שאלת שלום (ברכות יד א), כי אף זה פוגם קודם התפלה.

וטעם הדבר, כי ידוע שהעולם נברא על ידי מחשבה ודיבור ומעשה, וראשית הכל הוא המחשבה, והדיבור הוא ענף המחשבה, והמעשה הוא ענף הדיבור, בתחילה היה העולם כמום במחשבת הבורא ית', אח"כ השתלשל לבחינת דיבור כמאמר הכתוב (תהלים לג, ו) 'דבר ה' שמים נעשו', ולבסוף נברא העולם בפועל ובמעשה. וכמו כן האדם בקומו משינתו, שהוא נעשה בריה חדשה כמו שאמר הכתוב (איכה ג כג) "חדשים לבקרים רבה אמונתך", אם ידבר תחלה דבריו דברי הרשות, דיבורי הולין שאינם נאמרים מתוך דביקות בהשיות, ופשיטא, שאם מדבר דברים אשר לא כן ראוי לדבר, כמו דברים בטלים, או ח"ו דיבורים של הטא, אזי אף אם יתפלל ויעסוק בתורה אחר כך, מכל מקום הכל מסתעף ונמשכין אחר הדיבור הראשון.

כי זהו כלל ברוחניות, שהכל הולך אחרי ההתחלה, וכל דיבוריו אח"כ אינם אלא המשכויות מן הדיבור הראשון הקלוקל, כי כמו שהדיבור הוא ענף המחשבה וטפלה אליו, שהרי העיקר הוא מחשבת האדם, וכל הדיבור הוא רק האופן בו האדם מבטא את מחשבותיו כלפי הו"ן כן הדיבור השני אל הראשון, והיינו שהדיבור השני הוא כמו הבן והתולדה של הדיבור הראשון, כמו שכתוב בזהר (פרשת קדושים פג א) ובכתבי האר"י ז"ל (שער המצוות, פרשת יתרו) בעניין כיבוד אב הגדול מפני שאב הבכור נוטל חלק העיקרי של רוחא דשביק בה בעלה, כדאיתא בכתבי האר"י ז"ל (עי' חיים שער למ דרוש ז)⁷ שבביאה

⁷ וכתב האר"י ז"ל (שער הכוונות קריאת שמע דרוש ו) וז"ל: כי בעת בעילה וביאה ראשונה שביק בה בעלה באתתיה רוחא חדא דלילה והוא רוחא אשתאר תמן בה תדיר וזהו הטעם שאין האשה מתעברת מביאה ראשונה לפי שבתחילה בביאה ראשונה צריך לעשותה כלי לקבל הטיפה העליונה ולכן בביאה ראשונה עושה אותה כלי ומשם והלאה כל שאר הבעילות הם מצטיירות ונעשות בחי' נשמות וולדות ע"י ההוא רוחא דשביק בה בביאה קדמאה וזהו משרז"ל אין האשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי והוא ההוא רוחא דשביק בה.

והנה כל הבנים הנולדים משם ואילך הם נעשים בכח ההוא רוחא דשביק בה בעלה וכולם לוקחים דבר מועט ואיזה ניצוץ מן ההוא רוחא עד שנשלם ההוא רוחא וכיון שנשלם ההוא רוחא ולא

הראשונה משאיר הבעל חלק מרוחו ונשמתו, וכל ילד בעת לידתו נוטל לעצמו - חוץ מנשמתו העצמית - גם חלק מנשמת אביו שהשאיר שם בתחילה. ומאותו כח של נשמת האב, נוטל הבכור את החלק העיקרי, לכן חייב האח הקטן לכבד את אחיו הבכור כי בבכור קיים חלק גדול מן האב, והיינו, מנשמתו של האב. אם כן, הכל הולך אחרי הראשון, וכולם טפלים אליו. וגם כאן - הדיבור הראשון שאמר האדם הוא עיקר הנשמה של האדם שמלווה אותו במהלך התפילה ובמשך היום, והכל מושפע נמפל אחריו ומושפע ממנו. לפיכך אומר הבעש"ט, כי אם דיבר האדם דיבורים שאינם ראויים לפני התפילה אוי הדיבורים שיבואו אחר כך מסתעפים ונמשכים אחר הדיבור הראשון ואין להם כבר את הערך והחשיבות של דיבור קדוש, כיוון שלכתחילה ניצבו באופן בלתי ראוי ונמשכים אחרי הדיבור הראשון, ואז צריך לחזק עצמו מאוד בכל דיבור ודיבור שיוכל לבוא לדביקות.

ושאר אחיו הם המסתעפים ממנו וענפים אליו. הנה כתב האר"י ז"ל, שאשה אלמנה ר"ל, שבעלה הראשון היה גדול במעלתו מבעלה השני, וכגון שבעלה הראשון היה צדיק, ת"ח, וירא שמים, והשני הוא פשוט יותר, אזי הרוח של הראשון שנשאר אצלה דוחף אותו החוצה ומזיק לבעל השני שבא אחריו. ולכן תיקן האר"י ז"ל, שאם רוצה האלמנה לישא בעל שני, יש לערוך 'תיקון אלמנה'. כפי שנהגו המקובלים שמתאספים עשרה אנשים, ואומרים נוסח מיוחד של תפילה והשבעה שגורמים להסתלקותו של הרוח הראשון שבאותה אלמנה. אך בגרושה אין הדבר כן, כי בגירושין אמרה תורה (דברים כד א) "סֵפֶר פְּרִיִתָּהּ". ולספר כריתות יש כח לסלק לחלוטין את אותו רוח שהשאיר בה בעלה. אבל באלמנה אין כאן כריתות, ורוחו של הבעל הראשון עדיין מקשקש בה וזה עלול להזיק ואפילו להמית את הבעל השני.

כן הוא כאן, ולכן יזהר האדם שיקדש ויטהר דיבורו הראשון, ויזדכך מחשבתו הראשונה שתהיה דבוקה בקדושה, כלומר, הדיבור הראשון שהוא אומר בבוקר, יתחיל באופן של קדושה והיבור ודביקות בהשיות ואז ימשכו כל דיבוריו אחרי הדיבור הראשון,

נשאר באשה כלום מן ההוא רוחא אין האשה יולדת עוד. וזהו הטעם שאדם חייב בכבוד אחיו הגדול כמ"ש רז"ל את לרבות אחיך הגדול. והטעם הוא כי הנה אחיו הגדול הוא לוקח בתחלה עיקריות ההוא רוחא. והאח הב' נוטל מה שהשאיר אחיו הגדול ונמצא שהשני טפל לראשון ועד"ז האח הג' טפל לב' אחים הראשונים לפי שלוקח השניים שנשארו ממה שלקחו. עכ"ד.

¹ גם הרה"ק **רבי אהרן מבעלזא** ז"ע, הורה לערוך את התיקון הנ"ל, כשנשא אלמנה בזיווג שני, וכמה צדיקים העדיפו בזיווג שני דווקא גרושה מהטעם הנ"ל.

עד שעת שכיבתו בלילה¹, כדי שימשוך אליה כל שאר הדיבורים שאחריה, ואחר כך כשיעמוד בתפלה מתוך שמחה של מצוה, כמו שקידש דיבורו ומחשבתו כנ"ל, בוודאי יענה בתפלתו. שכיון שנוהר לקדש דיבורו ומחשבתו בתחילת היום כראוי, אזי גם דיבורי התפילה יהיו נמשכים אחריו בדביקות הראוי ויפעלו את פעולתם ועל ידי כן יענה האדם בתפלתו.

דיבור בהיכלו של מלך מתוך דביקות פועלת ויוצרת

ולענין זה די אפילו בתיבה אחת, וכגון באמירת "מודה אני לפניך", אם אומרים אותו בדביקות בהשית, די בכך להשפיע על עבודת כל היום כולו².

אם האדם שרוי בדרגה עליונה של דביקות, אזי גם דיבורו עליון וכל מה שהוא עושה הוא בדביקות. וכל מה שהוא מבטא - אינו מבטא בצורה פשוטה אלא בדביקות, ובאופן של דיבור בהיכלו של מלך. כי אם הוא מתדבק ביראה ואהבה הוא נמצא בהיכלו של מלך, ומה שהוא מדבר שם נעשה חשוב וטוב, וכעין מה שכתוב בכתבי האר"י לענין מאכלי שבת³ שרוב מאכליו של האדם בימות החול הולך למקומות שאינם ראויים, אולם מאכלי שבת הרי הוא אוכל בחצרו של מלך, כי בשבת העולמות מתעלים כידוע, וכל מה שנאכל בשבת הרי זה לכבודו של המלך, הוא מיסב עם המלך, ונהנה מסעודת המלך.

גם כאן הוא כעין אותו הדבר. שאם האדם שרוי בדביקות הראויה אזי כל דיבוריו הם דיבורים שלמים וראויים ובכוחו לפעול את פעולתו כראוי. ולכן כאשר רוצה להמתיק איזה

¹. ואיתא בצוואת הריב"ש (ד ע"א): זהו כלל גדול באותה מצוה [אולי צריך לומר מחשבה] שהתחיל בה כשקם ממתנו, ילך בה כל היום, ולא במחשבה אחרת. עכ"ד.

². משמעות המילה 'מודה' בתפילה היא על פי רוב הכרה באמת של הדבר, ולא כרגש של תודה אלא כוידוי והודאה. כאדם שמסכים, מודה ומכיר באמת שבדבר, כמו 'מודים בית הלל לבית שמאי'.

רוב הפעמים שנזכר בתפילה וכדומה הלשון 'מודה', הרי זה במובן של הכרה באמת. "מודים אנחנו לך שאתה הוא ה'... צור חיינו מגן ישענו אתה הוא לדור ודור". 'אני מודה' כמו 'מודה באשמה'. אני מודה, אני מכריז, אני מצהיר שאתה הוא האלוקים. אתה הוא החיות שלי ואתה נותן לי כוח וכדומה. כשאומרים בבוקר "מודה אני לפניך מלך חי וקיים", וכן "כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני ה' אלוקי ואלוקי אבותי רבון כל המעשים אדון כל הנשמות" - זו גם הודאה במשמעות של הכרה באמת שבדבר.

³. זה לשונו: "והאכילה דחול כבר נתבאר לעיל, שהוא נגד היצירה, ורובה הולכת לחצונים, ומעוטה הוא הנברר מהניצוצות קדושה שנפלו בעת מאנין תבירין הנ"ל ובא לקדושת אדם, והבן זה היטיב" (פרי עץ חיים, שער השבת, פרק כד).

דין, הוא מזכיר ענין זה בהיכלו של מלך והיינו שמוציאו מפיו כראוי ומכנים עצמו למצב של דביקות, ביראה ואהבה, כעומד לפני המלך, ועצם הדיבור בהיכל המלך, ממתיק את הדין.

וכגון, כאשר שורים דינים על יעקב בן שרה או דוד בן רבקה, אזי עצם הדבר שהצדיק מבטא את השם של האדם, בהיותו שרוי בדבקות, הרי הוא מחיה אותו מחדש, וכאילו נולד מחדש ממש. והמעם, משום שמוזכיר את שמו בהיכלו של מלך וכל הדינים מתבטלים מאליהם ועל ידי כן נשפע שפע חדש באותיות אלו והם מקבלים חיות חדשה.

'היכלו של מלך' זהו יראה ואהבה. וסימן מובהק הוא לו לאדם שהוא אכן עומד לפני המלך כאשר מגיע לידי הרגש של יראה ואהבה. ואז כשהוא בתוך היכל המלך אזי עצם ההגייה, ועצם הכיטוי, די בו להמתיק את הדינים.

ענין ה'הזכרה' אצל הצדיק

בקרב קהל החסידים נהוג ענין ה'הזכרה', שמוזכרים שמות בפני הצדיק. והצדיק שכל כולו דביקות, יראה ואהבה, די לו לומר "דוד בן רבקה לרפואה", ועצם הדבר שהצדיק ביטא את שמו - זהו תיקונו, אין זו אמירה של מה בכך, אלא אמירה שמעוררת ופועלת בעליונים.

הבורא ית' הכנים וצמצם את עצמותו כביכול בתוך המילים והאותיות האלו. וכאשר האדם מבטא אותן, הוא גורם שהכוח האלוקי השורה באותיות מתעורר מחדש, ושמו של האדם ההוא שהדינים שורים עליו - שזה הוא חיותו של האדם - מקבל כביכול כח מחודש ואז הכל מתחדש אצלו. צדיק שנמצא כל כולו במקור השפע של החיות, אזי עצם הזכרת השם של האדם המעון תיקון, כבר ממתיק את הדינים, ועוד נרחיב בזה בהמשך.

צריך אמונה גדולה כדי שיוכל להתדבק באותיות

אלא שצריך לזה אמונה גדולה, אמונה גמורה, שיאמין באמונה שלמה בהשגחת אלוקותו ית' שאין עוד מלבדו, שהבורא ברוך הוא משגיח עליו בכל ענייניו קטן וגדול, וכל המאורעות נסקרים בפניו כסקירה אחת. וכל עוד שאין לו את האמונה הזאת אין מועילה לו תפילתו,

[?] וכך הביא בספר **אור המאיר** (דרוש לשבת תשובה ד"ה חשבתי דרכי) וז"ל: שמעתי בשם הבעש"ט זללה"ה פעם אחד שאל לחכם הדור מענין התפלה האיך אתה נוהג ולאן פונה מחשבתך בשעת התפלה, והשיב לו אני מקשר את עצמי עם כל פרטי החיות שבנבראים וכי, אמנם האמת כן הוא, החכמים האמיתיים אשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך דא צלותא, החיוב מוטל לקשור את עצמו באופן הנ"ל. עכ"ל.

ומוטל על המתפלל להאמין בנוכחות ובהתפשטות האלוקות באותיות, מתוך אמונה אמיתית בגודל הכח שיש בהכרה ובכיטוי ובכל סדר הדברים הנ"ל, ואז, כאשר נפשו של אדם מתאחדת עם האלוקות, הוא מעורר בזה את כוחה של האלוקות שבתוך האותיות כאילו נתעורר לתחייה, והדברים נפעלים בפועל ממש. אבל כל עוד האדם אינו מאמין שדיבורו פועל – אין זה יכול לפעול. המחשבה והאמונה נותנת לזה את התוקף והכח לעבוד ולפעול ולעורר. וכנזכר לעיל באות ט': "וצריך אמונה גדולה לזה".

דביקות הצורה ביצירה על ידי דביקות באותיות

ישורש הענין הוא שמהות האדם היא המחשבה. והוא מעלתו וכל השיבותיו^א. וכאשר יטלו מהאדם את יכולת המחשבה הרי הוא הופך ממין המדבר למין החי.

ולכן כאשר מכנים את מחשבתו בתוך האותיות, הכנים את כל כולו ואת כל מהותו בתוך התיבה, וכמאמר הכעש"ט על 'בוא אתה וכל ביתך אל התיבה'.

וב'מאור עינים' כתב (רמזי מס' שבת), וזו לשונו:

נאמר (תהלים קמה יח) "קָרַב ה' לְכָל קְרָאיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת". אמת הוא 'ראש-תוך-סוף'. 'אלף היא הראש של האותיות, מ"ם היא האמצע של האותיות ותי"ו היא הסוף של האותיות. הוא יתברך ראשון ואין ראשית לראשיתו, והוא תוך וחיות כל העולמות, והוא גם סוף כי מלכותו יתברך בכל משלה, בעליונים ובתחתונים.

כלומר, התפשטות האלוקות היא ככל. ומוטל עלינו להיות עם ההכרה הזאת, להתפלל עם ההכרה הזו. באופן שיכנים כל כוחותיו הפנימים בהאותיות.

וממשיך עוד ה'מאור עינים':

^א. ומובא מהרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ע (הנהגות מלוקטות שבספר תורת המגיד), וז"ל: האדם יש לו שכל. ומדרך הטבע, בר שכל אין לו להדבק אלא בדברים שכליים. נמצא יש לחשוב, מה לי לחשוב בשכל שלי דברים גשמיים, ומדבק ומוריד המחשבה למדריגה שפלה, טוב לי להעלות השכל למדריגה עליונה, דהיינו לדבק מחשבתי באין סוף ב"ה, ואפילו דברים גשמיים, צריכין לעבוד להבורא ברוחניות. עכ"ק.

כדבר הזה מובא בספר דרך עץ חיים לרמח"ל (בפתיחה), וז"ל: יוצר האדם ומנהיגו הוא עשהו ויכוננהו מוכן להבין ולהשכיל השכלה גדולה יותר ממלאכי השרת. וכבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ר יז, ד): 'אמר להם, חכמתו מרובה משלכם'. וכאשר יחפוץ בתבונה על פי דרכו, ינחהו להשיג עד שמי השמים דברים שהם כבשונו של עולם שכיסם עתיף יומין, אך הנה טובו בידו, ולו משפט הבחירה, להתחכם ולדעת או לישאר ערום מכל חכמה, הגם שהלב והשכל בקרב גופו. ע"כ

זה דבר הצריך לו להתפלל עם האותיות לו יתברך באופן שיכניס כל כוחותיו הפנימיים בהאותיות כמאמר הבעל שם טוב נבג"מ על פסוק בא אתה וכל ביתך אל התיבה וגו' שיכניס כל כוחותיו בהאותיות.

עוד איתא בספר 'אהבת שלום', וזו לשונו (פרשת ויקרא):

צריך האדם להוציא דיבורו לפני השם יתברך באהבה ויראה ותשובה ושמחה. ולשום כל כוחו וחיותו באותיות שמוציא בפיו על דרך המבואר בספרים... אל התיבה.

ובספר 'תולדות אהרן' כתב בנוגע למטרתו של האדם, וזו לשונו (פרשת שלח):

מבואר בספרו של הגאון הקדוש הרב ר' בער ז"ל מ"מ דק"ק מעזריטש, והוא מחכמתו של הרב הקדוש והטהור הבעל שם טוב ז"ל, שעיקר הוא לדבר דיבורים של תורה ותפילה בכל כוחו ואזי מדבק את עצמו לאור אין סוף ברוך הוא השורה בתוך האותיות, וזה מכניע כל כוחות הגופניים... ממש התפשטות הגשמיות. ואזי בא לעולמות העליונים לשכליות ולבהירות חדשות ככל פעם וכו'.

רצה לומר, העיקר על פי דרך הבעש"ט לדבר את הדיבורים בכל כוחו, אין כאן כוונת גבוהות, אלא להכניס כל מהותו בתוך התיבה, כל רגשותיו וכל מחשבתו. ואז כאשר מדבר את הדיבורים בכל כוחו הוא מדביק את עצמו לבורא כי הבורא שורה בתוך האותיות, והוא מכניס את עצמו ואת נשמתו לתוך האות, והנשמה מתדבקת עם הבורא, וזו היא נקודת הדבקות של הצורה ליוצרה.

אין הכוונה לצעקות וזעקות בתפילה, כלל וכלל לא. אלא להכניס את עצמותך. וככל שהקול נמוך יותר ויותר בניחותא ובמתינות, כך יותר נכנסים אל הדביקות, וכל זה הוא עניין של הרגל, וצריך להתרגל לדבר כך, ובמשך הזמן יאיר אצלו אור הדביקות.

ובהגהות מקור מים חיים (אות טו) העתיק מה שכתב בספר גאולת ישראל (פתגמין קדישין, יז א, ד"ה מגילה נקראת) בשם הרב הקדוש הר"א מויטאמאר וזו לשונו:

"יש בני אדם שכאשר עוסקים בעבודה זו תפלה הם מנגנים דיבורי התפלה, ולא עוד אלא שמכוונים לומר כאן בניגון זה וכאן בניגון זה, וסוברים שזהו עבודת הקודש למו, ועל ידי זה יהיה להם התלהבות, ובהו יהיו נותנים נחת רוח להשם יתברך, אמנם זה דרכם כסל למו, כי עבודת שוא ושקר הוא ובחשיכה יתחלכו, ולא נכנסו עדיין בקו האמת, ודרך האמת כן הוא, שצריך בשעת עבודה להפשיט עצמו מגשמיות עולם הזה עד שיחשוב בעיניו כאילו איננו בעולם הזה כלום [עיי' לקמן בפנים אות קא], ולומר האותיות בקול ודיבור פשוט, ולדבק ולקשר מחשבתו בהאותיות הקדושים, ולהבין פירוש המלות

הקדושים, ואז ממילא פתאום יתלקח ויתלהב בו אש להבת שלהבת הבערת היראה והאהבה עילאין בעזו ועצום עד מאוד, וזהו הדרך ישכון אור בעבודת הקודש פנימה, ושמעתי וקבלתי זה הדרך הקדוש ממורי הרב זצוק"ל והוא קבלו מרבו המגיד זצוק"ל והוא קבלו מרבו הבעל שם טוב זצוק"ל והוא קבלו מרבו אחיהו השילוני זצוק"ל שזהו הדרך האמיתי בעבודתו יתברך שמו".

הפשטה מגופניות בדרך ממילא כשמתדבק באותיות

יש בזה ענין נוסף שכאשר המתפלל מוציא את תיבות התפילה מתוך פיו ביראה ובאהבה, אזי מוציא את עצמו לפתע בהפשטה, מחוץ לכל הגופניות². וכמבואר לעיל (אות טז).

כל זה הוא תוצאה של דיבור החוזר על עצמו שוב ושוב, במתינות וניחותא, עד שבמשך הזמן שוקע האדם כמו מאליו בהפשטה והוא יוצא מעצמו. ואפשר לקרב הענין אל השכל בדרך משל כמו עראפלאן המגביה עצמו בשמי מרומים, שאינו עושה שום פעולה כדי לעוף באויר, הוא רק נוסע במהירות מופלגת על הקרקע, וכאשר מגיע למהירות גבוהה הוא יוצא מכח המשיכה וממילא מוציא את עצמו למעלה. וגם כאן, כאשר המתפלל מכניס את עצמו לדבקות, ושוקע בתוך הגיית התיבות מתוך מחשבה מוקדמת לפני כל משפט שהוא אומר, ונמצא כל כולו בפנים, עד שמרוב החוזר על כך שוב ושוב, יוצא הויץ מגופו ומתפשט מהרגשת העולם הזה ואינו מרגיש היכן נמצא. ודבר זה אינו קשה כלל וכלל.

כללא דמילתא: כאשר המתפלל עומד להתחיל בתפילתו יש לו שני דברים להתרכז בהם, האחד הוא חלק האמירה - להיכנס לתוך האותיות והתיבות. והשני הוא חלק המחשבה - לחשוב על המשמעות של המילה לפני שמבטאים את המלות הקדושות ואזי ממילא תתעורר נפשו להכנס לתוך היכל הדבקות. המתפלל אינו עושה שום דבר כדי שזה יקרה, אלא הוא מתפלל כדרכו וממילא הוא בא לידי הדבקות.

². כנזכר בדברי הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע (קדושת לוי, וילך ד"ה וילך משה) שלפעמים התיבות מנהיגות את האדם שיכוין מחשבתו לפי התיבות, ולפעמים מנהיג המתפלל את התיבות, שהוא מתדבק במחשבתו והתיבות מתפרשות לפי המחשבה, וז"ל: על פי שאמרו חכמינו ז"ל פעמים 'היורד לפני התיבה' ופעמים 'העובר לפני התיבה', כי הצדיק בשעה שמתפלל לפני השם יתברך צריך לדבק עצמו בהתיבות מהתפלה והתיבות הקדושות הם הם המנהיגים אותו. ויש צדיקים גדולים אשר הם למעלה ממדריגה זו אשר הם מנהיגים את התיבה וזהו מדריגות משה שהוא בעלה דמטרוניתא כנאמר בזהר הקדוש. וזהו היורד לפני התיבה שהתיבה מנהיג אותו והוא למטה מן התיבה. ויש צדיק העובר לפני התיבה שהוא מנהיג התיבה והוא למעלה מן התיבה. וזהו העובר לפני התיבה. עכד"ק.

שיעור בספר"ק פרי הארץ

פרי הארץ - פרשת נח

ושורש הדברים דאית יראת מצוה כשהאדם מתבונן להיות מעשה המצוה ענין אלקות כידוע (עיי' זח"ג רבח ע"ב) וכשהוא מתחיל לעשותה באבריו הגשמיים ותשמישי מצוה ג"כ גשמיים, הוא מתבהל ומתפעם רוחו איך הוא מגשם ענין אלקות וכי אלקים הוא גשמי חלילה, ואחר התפעמו כפעם בפעם אעפ"כ הוא מתחזק באמונתו ית' שהמצוה הוא התקשרות ודברי אלקים חיים מן הרצון העליון שאמר ונעשה רצונו עד סוף השתלשלות מדריגת השפלים, ומבין ענין התלבשות השכינה באותה מצוה כידוע שכל מצוה הוא ענין השכינה (עיי' זח"א בד ע"א) והתלבשות השכינה בגשמי זה הוא עבור התקשרות כל הגשמיים השפלים ע"י אבריו העסוקים במעשה המצוה ומתקשרים דרך השתלשלות המדות ודעת בינתו שורש מוצאם והנעתם עד אין סוף ב"ה:

וזהו (משלי ו כג) נר מצוה שהמצוה הוא נר ע"י התורה אור כי החכמה ובינה נקרא אור תורה, ופי' שע"י חכמה ובינה שהאדם מכניס במצוה להאירה שהוא פי' תורה אור ע"י כן המצוה נר ומאירה ג"כ אבל בלאו הכי המצוה היא גשמיית ונפרד, וכמה הוא התקשרות בו ית' על ידה שנקראת מצוה לשון לצוות לזה (ברכות ו ע"ב) שהוא לשון התקשרות אבל הוא ע"י השכל ובינה שמכניס במצוה מחמת הפחד ורתת שאחותהו שלא לגשם ענין אלקות ובאותו פחד לא הניח אמונתו שממשיך אהבה ושמחה שהוא ענין המדות והתבוננות בגדולתו ית' והסדרו הגדולים להיות משלח פארותיו מאין סוף ב"ה ורצון העליון התלבשות שכינה בתחתונים לקשרם וליחדם אתו ונעשה לאחדים בדביקות הגמור:

אבל כל זה לא תחול אלא אחר היראה והפחד תחלה כנוכח לעיל מפני שכל המדות והשמחה שהאדם מכיין על עצמו בהסכמה שרצונו

באותה מידה אינם אמתיים כי אינם מתדמים בדמיונו אם לא שקדמה אותו פחד ה' והוא מתחזק באמונתו ומה שנמשך אח"כ מן האמונה איזה אהבה או שמחה או כל מדה ומדה המה אמתיים שהוא רוח הקודש:

מצוות היראה במשנתו של רבינו מתפרשת באופן אחר מן המבואר אצל שאר תלמידי המגיד, לא כדרך התפעלות וכיוצ"ב, אלא כאדם הירא ומפחד לגשת אל הדבר מחמת גדול שפלותו נוכח דבר גדול כזה.

וכן מצינו בפר' נח, שם מכאן רבינו ענין היראה במצוות ה', כי המצוה היא אלוקות ממש, רצון הבורא ית' שהשתלשל עד למטה בדבר גשמי, כי התפילין הוא עור בהמה, והציצית הוא חומי צמר, ובפרט ענייני אכילה ושתיה ופז"ר וכיוצ"ב שיש בהם חשש של התגשמות בתאוה, והאדם ירא לנפשו לגשת לעבדו ית' ולהתקשר ברצון האלוקי על ידי דברים גשמיים, וכדרך משל לאיש חכם הנחשב לאדם המלומד ביותר בעולם, וניגשים להתקשר איתו על ידי פעולה גשמית, שיש בזה פחיתות הערך.

ולאחר שלב היראה, כשמרגיש שפלותו ופחיתותו, ומתעורר עם חשש שמו יגשם המצוה האלוקית עם הדבר הגשמי, מיד מחזק עצמו באמונה תמימה שכך עלה ברצונו לעבדו ית' באופן זה על ידי דברים גשמיים, וניגש לעבדו ית' בלי שכל אנושי כלל, ועל ידי סילוק גבהות הנפש וביטול הדעת האנושי, רק אז יכול לקשר אל עצמו עם האלוקות שלמעלה מנגד אנוש.

ונמצא שהיראה וההתבוששות מביאה לידי אמונה, והאמונה מביאה לידי דביקות, ובכך גורם שהמצוה הגשמית נהפכת לרוחניות. כי האמונה היא הסולם שמעלה את הגשם אל הרוח. וזהו חידוש עצום בתורת הפרי הארץ, שלא כדרך שאר תלמידי המגיד זי"ע.

[מתוך חלק מהשיעור]

דברות קודש

פרשת בראשית תשפ"ד

בהירות של מאמר הראשון אי אפשר לקבלו

איתא בגמ': עשרה מאמרות שבהן נברא העולם. הי נינהו [-מי הם עשרה מאמרות אלו], ומתרגינן 'ויאמר' דמעשה בראשית. ומקשה הגמ', ויאמר דבראשית תשעה הוו. ומתרגין, בראשית נמי מאמר הוא, דכתיב (תהלים לג ו) 'בדבר ה' שמים נעשו'.

והיינו שנוכח במעשה בראשית רק תשעה פעמים 'ויאמר' ואילו המאמר העשירי הוא 'בראשית' וכאילו היה כתוב 'ויאמר אלקים יהי שמים ויהי ארץ'.

והקשה הבעש"ט למה אכן לא נאמר להדיא 'ויאמר' במקום 'בראשית'. ומתרגין שהמאמר הראשון נעלם מאוד, ולגודל הבהירות לא היתה התורה יכולה להוציא במפורש לשון אמירה, כי אי אפשר לכתבו באותיות הגילות, וכלשונו "כי בהירות של מאמר הראשון אי אפשר לקבלו".

על דרך זה מובא בבני יששכר (כסלו טבת מאמר ד' אות מ"ט) בזה"ל: וזה מעשה המנורה מקשה זהב וגו'. פירש רש"י שהראהו הקדוש ברוך הוא באצבע לפי שנתקשה בה וכו'. כתבו תלמידי הבעל שם טוב על הא דאמרו רבותינו ז"ל (מנחות כ"ט א) דנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה של אש, ומתראוי להתבונן למה נתקשה משה במעשה המנורה יותר מן כל מלאכת המשכן, ועוד יוקשה דהנה ה' יתברך יודע תעלומות לב, וכיון שידע הקדוש ברוך הוא אשר משה לא יהיה יכול להבין מתוך האמירה והדיבור רק על ידי ראייה למה אמר לו מתחילה ה' יתברך באמירה, למה לא הראהו תיכף מנורה עשויה.

אבל הענין הוא, להיות דמלאכת המשכן נגד מעשה בראשית, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות נ"ה א) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, ממילא מוכן אשר למלאכת המשכן היו צריכין לידע צירופי מעשה בראשית, והנה עשרה מאמרות הן במעשה

בראשית, כי בראשית נמי מאמר הוא כמו שאמרו רבותינו ז"ל (מגילה כ"א ב), ומהראוי להתבונן למה לא נאמר ויאמר כמו באינך, והוא להיות שהוא מאמר עליון שאינו מתגלה, כי בחינת המאמר אצלו יתברך שמו, הוא בחינת שפעו המתגלה אל הנבראין, כדמיון המשל באדם שיאמרו מגלה לאחרים פנימיות שבו, והנה מעשה המנורה נגד המאמר הראשון בראשית, דלא נאמר בו מבואר ויאמר, שאינו בבחינת גילוי לנבראין, על כן נתקשה משה במעשה המנורה באמירה, והיוצר כל הוא אלהינו, ברצותו שיבין משה שהמעשה המנורה נגד המאמר הראשון דאינו מבואר בו ויאמר כנ"ל, כי אינו מושג, הנה אמר לו ה' יתברך באמירה, ולא השיג, אז הבין משה שהוא נגד המאמר הראשון בראשית. עד כאן דבריו.

עוד איתא בכני יששכר (שם אות ג) וזה לשונו: על פי דברי מרן הרב הקדוש מוה"ר דוב בער זצוק"ל, הנה כתב דמשום הכי לא נכתב ויאמר במאמר הראשון כי כל אמירה הוא באותיות, והנה קודם אמירה צריכים להיות אותיות במציאות, ועדיין לא היו האותיות במציאות, והנה נבראו במאמר הראשון, וזהו שאמר בראשית ברא אלהים א"ת היינו האותיות, על כן לא נכתב ויאמר במאמר הראשון כי לא היו אותיות, עד כאן לשונו.

ואחר זה כתב וזה לשונו, על פי מה שכתבתי לעיל בשם תלמידי הבעש"ט, שעשיית המנורה נגד מאמר הראשון בראשית, אשר לא נכתב בו ויאמר, על כן נתקשה משה באמור לו מעשה המנורה באותיות, והבין על ידי זה ששורש המנורה הוא נגד מאמר הראשון שאינו מלוכש באותיות, וכמו שכתבתי בשם הרב הקדוש מוה"ר דוב בער ז"ל שלא היו עדיין אותיות במציאות, וכזה המאמר הוא ראשית גילוי האותיות, עד כאן לשונו.

ובספר דרש טוב בענין מעשה בראשית אות ב' הביא בשם ספר אגרא דכלה שהרב המגיד אמר דבר זה בשם הבעש"ט דקודם שנברא העולם אי אפשר לכתוב 'ויאמר' דהאיך אפשר לאמירה בלי אותיות דמקודם הכל נבראו האותיות וכו' עיין שם.

ועל פי הדברים הללו כתב אממו"ר אדמו"ר זצוק"ל שראשי תיבות של הפסוק הראשון בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ, עולה בגי' כ"ב, לרמוז על בריאת כ"ב אותיות ראשונה, ודפח"ח.

לא נזכר 'ויאמר' במאמר הראשון כדי שיוכלו לצרף האותיות

ואחרי הכל עדיין תמוה הדבכל זאת צריך ביאור מדוע נכתב מאמר ראשון ללא 'ויאמר', הוי ליה להמתין עד שיהיו אותיות ואח"כ לברוא הכל.

ואולי אפשר לכאר, כי הלא דברים האמורים והכתובים באותיות, ברורים המה, ובלתי ניתנים לשינוי וצירוף אחר. רק אותיות שהם עדיין רוחניים ועליונים שעדיין לא נאמרו ולא נהגו בפה או נכתבו, הן הנה שניתנים לצירופים ושינויים לפי דעת ורצון האדם. הנה רצון הבורא היה שתהיה האפשרות ביד האדם לדורותיו לשנות הצירופים כרצונו בבחי' צדיק גוזר והקב"ה מקיים (עיי' תענית כג א), וזה מונח ביסוד הבריאה בראשיתה ממש, שיסוד הבריאה ביום הראשון הוא מן אותיות רוחניות שאינם קבועים. ואילו היה כתוב ביום הראשון 'ויאמר' לא היה אפשר כלל לאדם לצרף אותיות בשום אופן, והיה מתבטל לגמרי עניין התפילה לפי דרך הבעש"ט. ודו"ק.

וזה עיקר תורת בעש"ט זיע"א בכוח האותיות בבריאה וצירופיהם שביד הצדיק לשנותם כידוע. ואולי מכאן פינה ומכאן יתד. וד"ל.

צירוף האותיות לטובה ולרחמים

וברש"י (שם א א) שבתחילה עלה במחשבה לברואתו במידת הדין; ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מידת רחמים ושיתפה למידת הדין. היינו דכתיב (להלן ב ד): "ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמם". (ומקורו בשינוי לשון מן מד"ר בראשית ח ד), מדת הרחמים הוא שם הוי"ה, מדת הדין הוא שם אדני, ולכן כתבו המקובלים לכוון בכל שם שילוב של הוי"ה ואדני כידוע.

ושמעתי מידיד רמז נפלא, דהנה ידועים דבריו של הצמח צדק (שורש מצות התפילה) וכן האריך בכך ה'בן איש חי' זצ"ל בראש ספרו 'דעת ותבונה' (פ"א) שאין להתפלל אל הספירות ח"ו אלא לאור אין סוף השורה בם עיי"ש באורך. והנה הוי"ה אדני עולה צ"א, ואין סוף עולה ר"ז, ובצירוף עולה חצ"ר. כמנין רחמים.

ובחשבון זה [חצ"ר] גופא יש כמה צירופים: חצ"ר וחצ"ר, ויש לצרפם לטובה, וביותר כעת שישמעאלים רצ"חו מאחינו עם בני ישראל יש לצרף את האותיות לחצ"ר, והכוונה לחצ"ר המקדש וחצ"רות בית ה'.

ב

ארבעת המינים - טעם עצם ופריים שוה

ויאמר אלהים וגו' עץ פרי עשה פרי למונו. ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עשה פרי וגו'.

ופירש רש"י שם (א יא) וז"ל, עץ פרי עשה פרי למונו. שיהא טעם העץ כמעם הפרי, והיא לא עשתה כן אלא ותוצא הארץ וגו' ועץ עשה פרי, ולא העץ פרי, לפיכך כשנתקלל האדם על עונו נפקדה גם היא על עונה, עכ"ל.

נמצא שעולם מתוקן הוא כשהעץ טעמו כמו הפרי, וכעת העולם בקלקול שאין טעם העץ כמעם הפרי. ונראה לומר שלעתיד לבוא כשהעולם יעמוד על תיקונו וודאי יהא טעם העץ כמעם הפרי.

וג"ל לחדש שלכן נטלו ארבעת המינים מעצים שלא ניכר בהם העוון. והנה הלולב הרי ידוע שאין התמרים צומחים ממנו ממש, אלא מבין ענפיו, ונמצא שהחריות והלולבים לא פגמו. כי כל הפגם הוא שאין טעם הענף המעמיד כפרי, והנה הלולב אינו המעמיד של הפרי כלל אלא כנ"ל שהתמר צומח מבין הענפים. וההדרם כל עניינו אינו אלא לריח, ולכשתמצא לומר שיש בה ענבים - וכמו שמצינו במשנה אם ענביו מרוכים מעליו - הרי גם הענבים וגם העלים נותנים ריח. הערבה בבחי' מים והיא שווה בכל. ואילו אתרוג הוא יוצא מן כלל העצים שלא קלקל. וכו טעם עצו ופריו שוה. כי ידוע שבשאר פרי ההדר כגון לימון ותפוז וכיוצ"ב אין אוכלים הקליפה החיצונית שלהם, ואפילו הקליפה הלבנה שלהם אין אוכלין, רק אוכלים המיץ בלבד. משא"כ באתרוג - ובעיקר באתרוגים התימניים - יש את הקליפה ולאחמ"כ יש החלק הלבן שזהו כעין 'עצו' אבל יש לזה טעם שוה לפריו, ואילו בשאר הפירות אינו נאכל, וכאן הוא הוא דווקא החלק הנאכל, ואין לו כלל מיץ כידוע.

ולפי הכלל שאין קמינור נעשה סניגור (עיי' ראש השנה כו) הרי אי אפשר להביא ולהחזיק בתפלה עצים שניכר בהם הפגם שבכריאה, שהמרו את פי הקב"ה, ולכן נבחרו דווקא מינים אלו שאין בהם פגם ודו"ק.

יעזור הקב"ה שנימצל ממלחמה המתרחשת בימים אלה בארץ הקודש. ותתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה, ויוושע כל אחד באשר הוא, ונזכה לגאולה שלימה אכי"ר.

ג

טעם השמחה של חתן בראשית

יש להבין למה עושים קידוש וששים ושמים ושמים לרגל התחלת התורה. ובשלמא בסיום התורה אפשר להבין ששמחים כי גמרו וסיימו את התורה ע"כ אנחנו שמחים, אבל 'חתן בראשית קידוש' לשמחה מה זו עושה.

וההסבר בזה היא, כי התורה היא ארוכה ורחבה ואין שייך לסיים אותה וכמו שאמרו ז"ל 'הפך בה והפך בה דכולה בה', ובתחילה אנחנו שמחים על כל פרשה על כל פסוק על תיבה ועל כל אות כעל כל הון, ושמחתינו מתבטאת כ'חתן בראשית קידוש'.

[והוסיף ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א כמה דברים לרגל שמחת הבר מצוה אצל בניו התאומים של ידידנו הרה"ג ר' אלעזר קליין שליט"א]:

וכן הוא הענין בבר מצוה, שנחלקו הרבה מהו המצוה הראשונה שמקיים חתן בר מצוה ביום היכנסו לעול תורה ומצות, י"א כיבוד אב, י"א שש מצות תמידיות ויש דעות נוספות, ולכאורה יש להבין מה גודל השמחה בעת היכנס נער לעול תורה ומצוות, אלא יש לומר כנ"ל שעל כל דבר ששים ושמים..

פתיחת זמן החורף

לאברכי הכוללים

א

התורה משמחת את האדם ואי אפשר להפריד הלימוד מהשמחה כי הם באים

כאחד

מובא בשם הבעש"ט^א ששאלו אותו תלמידיו מה לעשות כשמרגישים הנאה בלימוד התורה. כי ברוב דרגתם ביקשו לעבוד את ה' עבודה תמה, בלתי לה' לברו, בלי שום פניה והנאה עצמית.

והשיב להם כי התורה מעיקרה משמחת הלב, כדכתיב (תהלים יט) 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', והיא באה מעצמה ואי אפשר להפריד הלימוד מהשמחה כי שניהם באים כאחד^ב.

^א. ראה בסוף ספר דרכי צדק: שאלו להבעש"ט ז"ל מה לעשות לזה שכשהם מחדשים חידושי תורה הם שמחים, ויש להם צער על זו השמחה אולי עבירה הוא, והשיב הבעש"ט מה לעשות, הנה כתיב (תהלים י"ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב, הם בעצמם משמחים הלב, וכשהם שמחים במה שעשו קישוטין לשכינה באמת אין רע, ובודאי למצוה רבה יחשב לו.

^ב. וידועים דברי הרה"ק בעל אבני נזר מסוכטשוב זי"ע בהקדמתו לספרו **אגלי טל** בהקדמתו: "ומדי דברי זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורה"ק ואמרו, כי הלומד ומחדש חידושים ושמח ומתענג בלימודו אין זה לימוד התורה כ"כ לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה. אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם. ואדרבא כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמח ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה (ועיין פירש"י סנהדרין נח. ד"ה ודבק").

"ובזוה"ק, דבין יצה"ט ובין יצה"ר אינן מתגדלין אלא מתוך שמחה. יצה"ט מתגדל מתוך שמחה של תורה. יצה"ר כו'. ואם אמרת שע"י שמחה שיש לו מהלימוד נקרא שלא לשמה או עכ"פ לשמה ושלא לשמה. הרי שמחה זו עוד מגרע כח המצוה ומכהה אורה ואיך יגדל מזה יצה"ט".

"וכיון שיצה"ט מתגדל מזה בוודאי זה הוא עיקר המצוה. ומודינא דהלומד לא לשם מצות הלימוד רק מחמת שיש לו תענוג בלימודו הרי זה נקרא לימוד שלא לשמה, כהא דאוכל מצה שלא לשם מצוה רק לשם תענוג אכילה, ובהא אמרו לעולם יעסוק אדם כו' שלא לשמה שמתוך כו'. אבל

וראה בפירושו ר' אברהם מן ההר למסכת נדרים (מת.): "מצות לימוד, עיקר הציווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג ולהנות במדע לשמח לבבו ושכלו, כדכתיב 'פקודי ה' ישירים משמחי לב'. הילכך לא שייך למימר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצוותו היא ההנאה והתענוג כמה שמישג ומבין בלימודו". ע"כ.

ובודאי שיש דרגות שונות בלימוד התורה, כדי לקשט השכינה, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ללמוד על מנת לעשות ולקיים למעשה כדי לדעת את המעשה אשר יעשון, כפי פשטות כוונת 'תורה לשמה' דהיינו שהתורה היא מלשון הוראה, וכאשר לומדים התורה כדי לדעת את ההוראה שבה, זו היא פשטות הדרגה של תורה לשמה, כפשוטה ממש.

ולמוד כזה משמח את השכינה, ולמצוה גדולה תיחשב, ולכן מרגיש האדם שמחה בלימודו כי מעורר שמחה בעליונים.

ב

שמחה נצחית לעלמי עד

ובענין שמחה זו, יש להסמך מה שאיתא בתנא דבי אליהו (רבה, פרק יח): "בזמן שישראל עוסקין בתורה ועושין צדקה ומשפט הקב"ה שמח בהן ומגיד להן ששמחתן יהא עד סוף כל הדורות שנאמר (תהלים קלב) כי בחר ה' בציון אוה למושב לו ואת מנוחתו עדי עד וגו'.

וכך אמר להם הקב"ה לישראל בני וכי מה שמחה יש לו לאדם אלא בד"ת בלבד הא כל המשמח בכסף וזהב באבנים טובות ומרגליות מה שמחתו בהן לאחר מיתה הלא לאחר שמחתך מות א"כ מה יתרון לכל שמחתו, אבל אתם בני בואו ושמחו עם התורה שמחה שלמה בדרך שאני משמח בכם לעד ולעולמי עולמים שנאמר (ישעיה סה) כי אם שישו וגילו עד וגו'¹⁰.

הלומד לשם מצוה ומתענג בלימודו הרי זה לימוד לשמה וכולו קודש כי גם התענוג מצוה". עכד"ק.

¹⁰. וממשיך עוד: מהו 'לחדשיו יבכר' למחדשי תורה שמחדשין את התורה בכל יום תמיד, [משל] לבן שהוא בכור לאביו ולאמו שמחדש ד"ת שהכל שמחין בו. כיצד, אם יש לאדם בן בכור בבית רבו, אם יש בו תורה שמחה מתחדש לו לאביו בכל יום, עליו הכתוב אומר (משלי י') 'בן חכם

הרי לנו שהקב"ה עצמו כביכול שש ושמח כשאנו עוסקים בתורתו, ומכך נשפע רוב שמחה בכל העולמות ומורגש גם בתחתונים בשמחת הלב שבלמוד התורה. ושמחה זו עתידה להימשך לעד ולעלמי עולמים, עד סוף כל הדורות, כדברי התנא דבי אליהו.

ולכן, אע"פ שמשכח אדם תלמודו בחייו, אך כל הלכה שלומדים בעלמא הדין משתמרת היא לעולם הבא, ומוזכרים לו לאדם לאחר פטירתו כל מה שלמד. כי התורה חקוקה בעצמותיו, והיא נצחית וקיימת לעד.

ואיתא בזה"ק פר' שמיני (למ, ב): מאן דאשתדל באורייתא, ודביק בה, וההיא מלה דאורייתא אשתמע בפומיה, ולא לחיש לה בלחישו, אלא ארים קליה בה. דאורייתא הכי בעיא לארמא קלא, דכתיב, (משלי א) בראש הומיות תקרא, לארמא רנה דאורייתא, ולא בלחישו. כיון הטוב, כחמר טב דלא שתיק. והוא עתיד לארמא קלא, כד יפוק מהאי עלמא. הולך לדודי למשרים, דלא יסמי לימינא ולשמאלא, לא ישתכח דימחי בידוי. דובב שפתי ישנים, אפילו בההוא עלמא שפוטתיה מרחשן אורייתא^{טז}. ע"כ.

וזה כל האדם, כי כל מה שנשאר מהאדם הוא רק הדברי תורה שלמד בעלמא הדין, וכל אחד נקרא על שם הלימוד שלמד. מי שלומד מסכת פסחים נקרא מסכת פסחים, כי האדם אינו בשר האדם אלא הרוחניות שבו, וכמו שהזכרנו בענין הקידוש שעושים בברשת בראשית לכבוד חתן בראשית שאין השמחה משום סיום ופתיחת התורה בלבד, אלא משום החיבובות של כל תיבה ותיבה שיש לנו בהתחדשות פתיחת התורה.

ישמח אב', אבל אם פשע הבן בחכמה ומוציא חכמתו לדברים של בטלה ולדברים אחרים ואינו מיסרו עליו הכתוב אומר (שם יג) 'חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שחרו מוסר'.

^{טז} תרגום: מי שמשתדל בתורה ודבק בה, ואותו דבר התורה נשמע בפיו ולא לוחש אותו בלחש, אלא מרים בו את קולו, שכך צריכה תורה להרמת קול, שכתוב (משלי א) בראש המיות תקרא. להרים את רנת התורה, ולא בלחש. כיון הטוב, כמו יין טוב שלא שותק. והוא עתיד להרים קול, כשיצא מן העולם הזה. הולך לדודי למשרים, שלא יסטה לימין ולשמאל, לא ימצא שימחה בידו. דובב שפתי ישנים, ואפילו באותו עולם שפותתיו מרחשות בתורה.

השמחה בלימוד התורה - השראת השכינה ושמירה עליונה

ואמרו חז"ל (שבת ל, ב): אין שכינה שורה אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, וכאשר ייסדו מקום תורה, בראשות מרביצי תורה חשובים, הרי השכינה שורה במקום קדוש זה כשלומדים מתוך שמחה.

ואפריון נמטייה לכל העוסקים ברוח ובגשם שיוכלו האברכים לעסוק בתורה במנוחת הדעת ושלוות הנפש, כדי לגדל מורי הוראה בישראל, בקיאים בש"ס ופוסקים, מתוך דביקות בנותן התורה.

ונודע מאמרם ז"ל במסכת חגיגה (ט ב) "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד". ומקשין העולם הרי הדבר תמוה וכי מה באמת ההבדל, שהדבר חמור עד כדי כך שזה נקרא עובד א-להים וזה אינו נקרא כך. ומרן בעש"ט פירש (בעש"ט עה"ת משפטים אות טו) ש"אחד" זה, פי' שה'עובד' מצרף עם המאה פעמים את א'לופו של עולם, וזה אינו מצרף ללימודו את א'לופו של עולם, ולכן אינו בגדר עובד ה' עיי"ש.

וכאשר זוכים לישב בבית ה' באהלה של תורה, דבוקים בא'לופו של עולם על ידי עצם ההתדבקות בידיעת התורה כי הוא וידיעתו אחד, והרי זה ממש מעין עולם הבא כאן בעולם הזה, אשריכם תלמידי חכמים, חזקו ואמצו, ויהי רצון שיושפע רוב שפע ברוחניות ובגשמיות מתוך נחת והרחבת הדעת ומתוך רוב שמחה, וגדולה מעלת חדוותא דאורייתא להשפיע על העולם כולו להמתיק הדינים, בפרט בימים קשים אלו השוררים בעידנא דא, כמאמר צדיקים 'כי בשמחה תצאו' - שעל ידי השמחה יוצאין מכל הצרות וזוכין לשמירה עליונה בכללות ובפרטות וכן יהי רצון.

